

crkva u svijetu

PRINOSI

DRUŠTVO I CRKVA PRED FENOMENOM AIDS-a*

Petar Šolić

1. Društvo pred fenomenom AIDS-a

a. Dok se ne pronade odgovarajući lijek, društvo je u prvome redu pozvano pružati *dobru informaciju* i pouku o AIDS-u na svim društvenim razinama i na sve moguće načine.¹⁴ Ta informacija, preventivne i zaštitne naravi, treba doprijeti do cijeloga pučanstva. To je zasada jedini mogući lijek i način da se spriječi zaraza, da osobe ne obole. Otvorena borba protiv virusa na taj način u sadašnjem je trenutku nužna i nezaobilazna.

Društvo će pružati potrebnu informaciju na razne načine. Široke mase pučanstva bit će informirane pomoću radija, televizije, novina, plakata, letaka, telefona, savjetovališta, razgovora itd. Posebno će biti dobro informirati o načinu prenošenja virusa i o naravi bolesti one osobe koje se po svome zvanju nalaze na takvom položaju da mogu biti lakše zaražene, kao što je medicinsko osoblje, oni koji pružaju pomoć oboljelima, osobe koje se upuštaju u rizična ponašanja, već zaraženi. To će se ostvarivati putem raznih susreta, kongresa, seminara, stručnih studija i informacija. Način informiranja treba poštivati dva kriterija: respektirati

* Ovo je drugi dio opširne rasprave o moralnim aspektima AIDS-a. Prvi je objavljen u *Crkvi u svijetu*, br. 1/1990, str. 59—69, pod zajedničkim naslovom *Moralni aspekti AIDS-a* (Uredništvo).

¹⁴ Usp. G. Perico, nav. dj., 173—176; D. Tettamanzi, *Problemi bioetici sull'Aids*, u nav. dj., *L'AIDS. Sfida alla solidarietà*, 65—72.

istinu i ljubiti osobu. S druge strane, nije moralno dopušteno informirati na alarmantan način, niti na prečac i površno, jer ni jedno ni drugo ne vodi dovoljno računa o istini i ozbiljnosti fenomena.

Društvena se informacija ne smije ograničiti samo na biološko-medicinsku dimenziju, već treba biti integralna u smislu da promiče čovjekovo dostojanstvo, istinske vrednote, humanost. Ne smije se ograničiti samo na to da sprečava zarazu, već da promiče kvalitetu života. Jednom riječju, potrebno je da bude integralno humana, etička, dostojna čovjeka.

Cilj dobre informacije jest da spriječi zarazu, odnosno da pomogne osobama sa rizičnim ponašanjem da mijenjaju svoje ponašanje za dobro svoje i drugih osoba. Isto tako informacija ima zadatak da odstrani neutemeljeni strah kod osoba i da im pomogne mirno živjeti u prisutnosti ove bolesti. Ovakva informacija će učiniti da se ljudi međusobno normalno ophode, da imaju povjerenje jedni u druge, da se poštuju te da se izbjegnu neutemeljene predrasude.

Danas je sve veća potreba dobre informacije u smislu da ukaže da zaraza i bolest nisu toliko plod tkz. rizičnih grupa, nego rizičnih ponašanja. Infekcija virusom HIV ne dobiva se zato što je netko homoseksualac, biseksualac, narkoman ili prostitutka, već zato što se upušta u spolne aktivnosti sa osobama koje su mogući prijenosnici virusa, odnosno što se služe s istom iglom za uzimanje intravenozne droge. Zato je svatko potencijalni kandidat da bude zaražen i da smrtno oboli ako se upušta u takva ponašanja, pa makar i jednom. Medicinska znanost tvrdi da se virus HIV sve više prenosi putem heteroseksualnih odnosa sa nepoznatim osobama i čestim mijenjanjem partnera. Govoreći o rizičnim ponašanjima porast će svijest da i oni koji ne pripadaju rizičnim skupinama mogu biti zaraženi pa će se više čuvati takvih ponašanja i tako će se virus manje širiti.

b. Da bi što bolje zaštitili pučanstvo od zaraze, neke državne vlasti uz ostale mjere promiču i prezervativ u smislu sigurnijeg seksa.¹⁵ Prezervativ se u nekim zemljama određenim kategorijama osoba čak besplatno dijeli (zatvorenicima, vojnicima, studentima), jer se utemeljeno predviđa da među tim osobama može lako doći do širenja zaraze.

Promidžbu i upotrebu prezervativa s moralnoga stajališta treba svakako osuditi, jer se time zapravo ne prihvaća istina da se osoba na seksualnom planu može kontrolirati, odnosno promiče se seksualni promiskuitet, makar indirektno, a ne izgrađuje se osoba; ide se protiv temeljnih moralnih i humanih vrijednosti. Društvene vlasti trebaju izabrati mjere koje su u skladu sa čovjekovim dostojanstvom. Istina je da društvene instance žele zaštititi zdravlje građana propagiranjem prezervativa, ali to ne opravdava postupak, jer je on u suprotnosti s istinskim vrednotama spolnosti i

¹⁵ Usp. G. Concetti, nav. dj., 74—85; E. Sgreccia, *Problemi etici nel trattamento dell'AIDS*, u *Medicina e Morale* 1—2 (1987), 20—25; A. De Vaujuas, *Est-il moral de promouvoir le »sex sans risque«*, u *Nouvelle revue théologique* 6 (1988), 867—878.

osobe koje se na taj način svode na čistu materijalnost i potrošnu robu. To je materijalističko i hedonističko-potrošačko shvaćanje koje narušava osobu kao takvu. Jasnije je onda zašto su biskupi diljem svijeta digli svoj glas protiv propagiranja prezervativa u obranu dostojanstva ljudske osobe ukazujući na jedini sigurni i osobe dostojan način čuvanja od zaraze, tj. na bračnu vjernost ili spolnu uzdržljivost. Propagiranjem prezervativa zapravo se potiče na neuredno življenje spolnosti, čak i na perverziju, što treba nedvojbeno osuditi kao nemoralno i nedopušteno.

Treba imati na pameti da prezervativ, usprkos njegovoj sve boljoj kvaliteti, još uvijek *nije sigurno sredstvo* protiv zaraze. Znanstveno je potvrđeno da u 10% slučajeva u kojima se prezervativ upotrebljava s ciljem da se spriječi začecje ta metoda nije efikasna. AIDS nije donio nikakvu novost s obzirom na postotak efikasnosti. Dapače, onih 10% u slučaju AIDS-a postaje još veći u postku u smislu neefikasnosti zaštite, jer virus HIV je 500 puta manji od spermija i zato može lakše prodrijeti kroz prezervativ. K tome, dok je u slučaju kontracepcije žena plodna samo nekoliko dana u mjesecu, za virus HIV nema toga ograničenja i može osobu zaraziti u svako vrijeme. Bilo bi kobno ako bi došlo i do samo jedne jedine zaraze propagiranjem i upotrebom prezervativa.

Društvena preventivna zaštita od zaraze virusom HIV ne može se svesti samo na propagiranje prezervativa odnosno sigurnijeg seksa. To je *kriva impostacija* stvari, jer se ne vodi računa o osobi kao takvoj, o njezinu dostojanstvu i vrijednosti, o svim aspektima njezina života, banalizira se spolnost, ne ide se u srž zaštite, već se ostaje samo na krivoj površini. Potrebna je prava informacija i odgoj u smislu značenja i ispravnog življenja spolnosti i čovjekova dostojanstva, da se čovjek kao osoba ne degradira već da raste i da drži do sebe, do drugih i do društva. U pitanju je često puta životna ideologija i filozofija na kojoj se temelji i određena preventivna zaštita. Propagiranje i besplatno dijeljenje prezervativa kriva je preventivna zaštita sa čisto humanoga gledišta, a još više sa etičkoga, moralnoga i kršćanskoga gledišta.

Neki autori, makar načelno osuđuju propagiranje i upotrebu prezervativa sa strane društvenih vlasti, ipak se pitaju nije li u nekim konkretnim slučajevima to ipak *manje zlo*, odnosno na subjektivnom planu *nikakav grijeh*.¹⁶ To bi bio slučaj osoba koje ne žele ili ne uspijevaju uredno živjeti svoju spolnost, osoba sa kompulzivnom spolnošću, koje su još nezrele i nisu kadre uvidjeti svu opasnost AIDS-a, jer na taj način mogu barem u nekoj mjeri zaštititi sebe i druge od zaraze. Za takve osobe propagiranje prezervativa i sigurnijeg seksa sa strane društvenih vlasti ponekada je jedino sredstvo borbe protiv zaraze i bolesti. Kada društvene instance propagiraju smanjenje broja spolnih partnera, upotrebu prezervativa, jednokratnu upotrebu steriliziranih igala, itd., onda to ne treba shvatiti kao moralno opravdanje tih sredstava, već kao savjete praktičnoga reda koji teže zaštititi ili barem smanjenju opasnosti ove opake bo-

¹⁶ Usp. G. De Rosa, *Il problema morale dell'AIDS*, u *La Civiltà Cattolica* 3283 (1987), str. 79—81; J. Reiter, nav. dj., str. 445—447; F. Giunchedi, *Prevenzione dell'AIDS. Prospettive morali*, u *Rivista di teologia morale* 77 (1988), str. 75—85; A. De Vaujuas, nav. dj., str. 867—878.

lesti, a koji su za sada jedini na raspolaganju društvenim vlastima. U slučajevima kada više ništa ne pomaže, društvena medicinska politika može računati i s prezervativom (biskup K. Lehmann). Treba, međutim, znati da ono što na subjektivnom planu može biti manje grešno ili uopće ne biti grešno, na objektivnome planu ostaje moralni nered i zlo.

S obzirom na preventivnu zaštitu na području droge najefikasnija se borba ne sastoji u tome da se upotrebljava čista sterilizirana igla, već u tome da se općenito nadvlada drogiranje, jer nije moguće postići pozitivne rezultate ostajući u logici i stvarnosti permisivizma na tome području. Problem treba rješavati na širem planu suzbijajući politički odgovorno i pravno upotrebu i raspačavanje droge. Društvene vlasti trebaju u tome pogledu pružati pomoć osobama, obiteljima, školama, raznim organizacijama koje se bore protiv droge. Potrebno je razvijati i promicati smisao i vrijednost života, njegovu uzvišenost i radost, kao i razne centre i organizacije koje se bore protiv narkomanije.¹⁷

Umjesto krivih i nemoralnih uputa u zaštiti od inficiranja virusom HIV, kao što je propagiranje prezervativa, društvene vlasti su dužne promicati bračnu vjernost i spolnu uzdržljivost i čistoću izvan braka da ne dođe do zaraze spolnim putem. Spolnost se u zadnjim desetljećima svela na potrošnu robu i na sredstvo užitka. Tako se degradirala sama osoba. AIDS je izazov svima da više drže do sebe i svoga dostojanstva, da se uvidi vrijednost i potreba spolne čistoće i urednoga življenja spolnosti, da osoba gospodari sobom i tako se potvrđuje, da se promiče prava ljubav i zdravlje.

Uz bračnu vjernost i spolnu uzdržljivost društvene vlasti i institucije su pozvane da promiču ispravan seksualni odgoj kod mladih, posebno u školama i odgojnim ustanovama. Mladi ne smiju biti informirani i odgajani na tome području tako da to ne odgovara ljudskoj naravi i dostojanstvu, ne samo u smislu zaštite od zaraze, već nadalje u smislu ispravnog integriranja seksualnosti u cjeloviti život i stvarnost osobe. Obiteljski, školski, društveni i crkveni seksualni odgoj imaju za cilj da kod mladih promiču samokontrolu, pravu ljubav, poštivanje i promicanje osobnosti svoje i drugih.¹⁸

AIDS se može pobijediti samo ako se u narodu stvori odgovornost s obzirom na život i temeljne vrednote, posebno u vezi s ovom bolesti, i ako se pojedinci u svome ponašanju zaista promijene.¹⁹ Društvene vlasti bi tu odgovornost trebale promicati u svim svojim pothvatima. Svijest vlastite odgovornosti treba kod svakoga pojedinog zdravog i bolesnog čovjeka buditi i jačati.²⁰

¹⁷ Usp. E. Sgreccia, nav. dj., str. 18—20.

¹⁸ Usp. R. Süssmuth, *AIDS. Wege aus der Angst*, Hamburg 1987, str. 92—100; G. W. Hunold, *AIDS — ethische Anmerkungen zu einem nicht vorrangig ethischen Problem*, u nav. dj., *AIDS — sozialer und ethischer Prüfstein für Kirche und Staat*, str. 57—67; Ch. G. Vella, *Prevenzione dell'Aids*, u nav. dj., *AIDS. La punta di un iceberg*, str. 91—120; L. Ciccone, *Aspetti etico-morali del fenomeno dell'Aids*, u nav. dj., *L'AIDS. Sfida alla solidarietà*, str. 58—63; D. Tettamanzi, *Problemi bioetici sull'Aids*, nav. dj., str. 82—88.

¹⁹ Usp. R. Süssmuth, nav. dj., str. 17—34.

²⁰ Usp. P. Cattorini, nav. dj., str. 74—81.

Društvene vlasti u također pozvane da pomoću testa (Elisa + Hiv Eia), koliko je moguće bolje, promiču preventivnu zaštitu od AIDS-a.²¹ S jedne strane, test se ne može svima nametnuti kao obvezatan; s druge, strane ne može se samo savjetovati, jer bi samo savjetovanje odavalo duh da bolest nije tako opasna i opaka. Vlasti mogu, prema uvidavnosti, zahtijevati testiranje od osoba koje su u velikoj opasnosti zaraze, koje su u neposrednom kontaktu sa rizičnim ponašanjima, koje se upuštaju u takva ponašanja, koje su po naravi svoga posla u opasnosti da druge lakše zaraze. U svakom slučaju vlasti trebaju poticati koliko je moguće više da sve osobe, koje se nalaze u rizičnim situacijama i koje sumnjaju da bi mogle biti zaražene, obave testiranje u cilju znanja da li su zaražene ili ne, da bi ako su zaražene mogle biti liječene i da bi se moglo bolje štitiiti opće zdravlje ljudi. Treba zahtijevati test od osoba koje daju krv, organe, spermu, da se tim putem ne bi širila zaraza.

Odgovarajuća društvena tijela i institucije trebaju jednom utvrđeni slučaj zaraze ili bolesti evidentirati kao i kod svake druge zarazne bolesti. To je potrebno zato da se može pratiti razvoj bolesti i njezinu opasnost za zdravlje građana i poduzimati potrebne mjere zaštite.

Kod evidentiranja treba apsolutno čuvati tajnu s obzirom na identitet pacijenta. Svaki bolesnik ima pravo na svoju privatnost, pa i u pogledu zdravlja, odnosno bolesti. Sama narav nam nameće da privatnu sferu života i životnu sudbinu ne izlažemo javnosti niti itko drugi to smije činiti. Danas je evidentiranje moguće obaviti tako da osoba ostane anonimna putem određenih šifri koje znaju samo dotični liječnik i neposredno medicinsko osoblje koje je dužno čuvati profesionalnu tajnu. Otkrivanje tajne i obznanjivanje bolesnog stanja moglo bi nanijeti štetu pacijentu u smislu emarginiranja i odbacivanja sa strane drugih. I oni pacijenti koji su smješteni u stacionarima za AIDS trebaju biti poznati samo liječnicima i užem medicinskom osoblju, članovima obitelji i drugim osobama koje su s njima najuže povezane, a ne svima.

Društvo je dužno također sve moguće poduzeti u nastojanju pronalazjenja lijeka, odnosno cjepiva. Za sada je AIDS smrtonosna bolest koja pogađa relativno veliki broj ljudi i sve se više širi. To je razlog više da se društvene vlasti, posebno medicinske, zalažu na sve moguće načine da se što prije pronađe lijek. U tome pogledu treba hrabriti, poticati i pomagati znanstvenike i istraživače. Oni se sami trebaju u tome maksimalno zalagati. Ekonomska sredstva ne smiju biti, pa makar bila i velika, zapreka. Sredstva namijenjena u druge svrhe, osobito nehumane kao što je naoružanje, treba namijeniti istraživanju na ovome području.

c. Društvo je dužno pružati potrebnu pomoć oboljelima od AIDS-a.²² Ta

²¹ Usp. G. Concetti, nav. dj., str. 31—37; R. Süßmuth, nav. dj., str. 120—129; P. Cattorini, *Strategie contro l'Aids, Considerazioni etiche*, nav. dj., str. 275—280; isti, *Riflessioni etico-deontologiche*, u nav. dj., *AIDS. La punta di un iceberg*, str. 72—73.

²² Usp. S. R. Dunde, *Aids — was eine Krankheit verändert*, nav. dj., str. 9—13; G. Concetti, nav. dj., str. 111—117; P. Cattorini, *Riflessioni etico-deontologiche*, nav. dj., str. 85—90; I. Schäfer, *Bedeutung der AIDS-Hilfen für HIV-Infizierte und Menschen mit AIDS*, u nav. dj., *AIDS — sozialer und ethischer Prüfstein für Kirche und Staat*, str. 162—169.

je pomoć svojevrsni test i izraz humanosti i moralne razine jednoga društva. Stvarnu pomoć oboljelima, odnosno zaraženima virusom HIV, može se pružati na razne načine i ne smije se svesti jedino na pomoć medicinske naravi, odnosno liječenja. Ona je tjelesne, psihološke i duhovne naravi.

U prvom redu, društvo treba štiti osobu koja je seropozitivna ili bolesna. Činjenica je da su upravo spomenute osobe od mnogih krivo suđene, gledane, odbačene, dikriminirane. Kronika poznaje dosta slučajeva kada su zaraženi ili oboljeli bili otpušteni s posla, izbjegavani, spriječavani u svojim temeljnim ljudskim pravima, kada im je odbijano potrebno liječenje, kada su izvrgavani javnom žigosanju, osuđivanju i sramoti. Spomenute osobe su osobito žigosane i osuđuju se zbog uske povezanosti zaraze i određenih ponašanja koja društvo ne odobrava već osuđuje kao nehumana i nemoralna. Osoba nikada niti na bilo koji način ne smije biti izložena diskriminaciji, izolaciji, okrivljena i osuđena. Njezina temeljna prava, koja proizlaze iz ljudske naravi, trebaju biti uvijek i apsolutno poštivana i osoba kao takva vrednovana.

Stvarna i konkretna pomoć inficiranim i oboljelima bit će moguća samo ako se ljudi oslobode raznih predrasuda, strahova, krivih sudova i osjećaja i sličnih raspoloženja s obzirom na AIDS. Mnogi misle da su sve osobe zaražene ili su oboljele svojom krivnjom, grešnim životom, odnosno da će se u normalnom kontaktu s njima sami zaraziti. Zato ih izbjegavaju i ne pružaju im potrebnu pomoć. Potrebna informacija, poštivanje osobe bez obzira na njezino ponašanje, ljudska solidarnost, trebaju ljude osloboditi od svih krivih osjećaja i raspoloženja u vezi s osobama koje su zaražene ili su oboljele od AIDS-a. Tada će im lakše pružati i konkretnu pomoć. Potrebna je solidarnost, simpatija, empatija, prihvaćanje, razumijevanje, suosjećanje, poštovanje, kao preduvjet za konkretnu pomoć. Tako će biti psihološki i duhovno ojačane i osnažene.

Konkretna društvena pomoć može se ostvarivati na razne načine. Društvo je dužno brinuti se oko zaraženih da ne prenose zarazu na druge na način da ih dobro informiraju, da se uspostavi telefon pomoći, savjetovaništa i slične ustanove. Za oboljele treba osigurati potrebnu pomoć u bolnicama, stacionarima, specijalnim kliničkim odjelima, dobru njegu, osposobljeno medicinsko osoblje. U kontaktu s njima treba imati dosta strpljivosti, ljubavi, pažnje, vremena. Potrebno je pohađati i pomagati oboljele koji su kod svojih kuća te imati dovoljno osoblja i materijalnih sredstava za to. Treba im osigurati potrebnu zabavu, rekreaciju, razonodu. Nadasve je potrebno da budu okruženi velikodušnom i nesebičnom ljubavlju.

AIDS na poseban način izaziva medicinsko osoblje koje je pozvano da se bori protiv svake bolesti i da promiče zdravlje ljudi.²³ Medicinsko je osoblje pozvano na najveću moguću savjesnost i brigu u tome pogledu. Bilo bi nedopustivo i s profesionalnoga i s etičkoga stajališta da liječnici

²³ Usp. G. Concetti, nav. dj., str. 54—60; Z. Rajić, nav. dj., str. 33—52; A. G. Spagnolo — D. Abeni, *Aids e rifiuto dell'intervento medico*, u nav. dj., *L'AIDS. Sfida alla solidarietà*, str. 31—48.

odbijaju potrebnu pomoć inficiranima i oboljelima. Oni imaju pravo i dužnost pregledati i liječiti seropozitivne i bolesne. Ako bi to izbjegavali ili odbijali pridonosili bi da se bolest još više širi i tako dovodili u opasnost zdrave osobe. Medicinsko osoblje je pozvano da liječi i pomaže bolesne od AIDS-a, kao i sve druge osobe koje su bolesne i koje trpe. Ne smiju zbog krivih predrasuda, zbog nedovoljne informiranosti ili drugih motiva odbiti svoju liječničku i medicinsku pomoć.

Medicinsko je osoblje dužno poduzeti sve mjere zaštite da se samo ne zarazi virusom HIV. Ako postoji mogućnost izravnog dodira s krvi zaražene osobe, obavezno treba nositi zaštitnu odjeću: rukavice, masku, zaštitne naočale. Potrebno je dobro dezinficirati liječničke instrumente, odnosno treba jenokratno upotrebljavati sve one pribore koji su za to namijenjeni, te provoditi u djelo upute zdravstvenih ustanova. Medicinsko osoblje na svim razinama treba biti dobro informirano o načinu prenošenja virusa da bi se moglo samo što bolje zaštititi.

Jedan od načina kako društvo može pomagati oboljelima od AIDS-a jesu različite grupe pomoći.²⁴ Takve grupe društvene vlasti trebaju osnivati, poticati, pomagati, propagirati. Iskustva već postoje u raznim zemljama i pokazala su se kao uspješna i veoma dobra. To su, uz ostalo, grupe koje su sastavljene od samih bolesnika koji jedni drugima pružaju raznoliku pomoć, zatim grupe koje oboljelima pružaju potrebne savjete, grupe koje vode brigu i koordiniraju njegu bolesnika, grupe koje su angažirane na području sredstava društvenoga priopćavanja u cilju pomoći oboljelima, znanstvene grupe koje proučavaju bolest i traže lijek, zatim razni forumi i organizirani oblici pomoći na različitim razinama i u različitim oblicima.

Činjenica je da od AIDS-a ne trpe samo oboljeli već i njihove obitelji, partneri, prijatelji.²⁵ I ove osobe su često zahvaćene strahom, osjećajem krivnje, izolacijom od drugih, tjeskobom, čak preziranjem oboljelih i njihovim odbacivanjem. I njima je potrebno pružiti pomoć u smislu dobre informacije, međusobne prihvaćenosti, suosjećanja i solidarnosti. Isto tako ove osobe su pozvane pružiti potrebnu pomoć oboljelima od AIDS-a. Trebaju ih kao njihovi najbliži shvatiti, prihvatiti, hrabriti, ne osuđivati, pomagati im na razne načine. Tko će bolje pomoći, barem na psihološko-duhovnom planu, od roditelja, partnera, braće, prijatelja? Društvo je pozvano promicati takvu klimu i način pomoći.

d) Društvo je dužno zaraženima i oboljelima od AIDS-a omogućiti da ostvaruju svoja temeljna ljudska prava,²⁶ kao što su pravo na školovanje, radni odnos, kretanje, liječenje, pomoć, socijalnu skrb i sl. Nikada ne smijemo zaboraviti da je bolesnik osoba i da kao takav ima svoja neotuđiva prava koja mu nitko ne smije zaniijekati ako to ne bi bilo na

²⁴ Usp. Th. Bliesner—R. Jarchow, *Die Aids—Hilfe Köln — ein Werkstattbericht*, u nav. dj. *Aids — was eine Krankheit verändert*, str. 17—26.

²⁵ Usp. E. E. Shelp i dr., nav. dj., str. 185—191.

²⁶ Usp. G. Concetti, nav. dj., str. 48—54; J. Price, *Aids-Aufklärung in der Schule*, u nav. dj., *Betrifft: Aids*, str. 39—50; O. Seewald, *Rettung durch das Recht?*, u nav. dj. *AIDS. Herausforderung an Gesellschaft und Moral*, str. 107—128.

štetu općeg dobra, u ovome slučaju zdravlja društva. Vrijednost i dostojanstvo ljudske osobe ne smiju nikada biti umanjeni zbog bolesti, osobito ako osoba sama nije kriva zašto je došlo do njezina inficiranja i bolesti.

Društvene, školske i sanitarne vlasti dužne su voditi računa da i seropozitivna djeca pohađaju školu na svim razinama kao i sva ostala djeca i da seropozitivnost ne bude razlogom da se djeca i mladi isključe od pouke. Pravo na školu i odgoj jedno je od temeljnih čovjekovih prava zagarantirano mnogim deklaracijama i državnim ustavima. U tome djeca ne smiju biti diskriminirana. Dapače, školsko i odgojno osoblje treba takvoj djeci pomoći i o njima voditi više brige, ne samo zato da ne bi prenijeli zarazu na zdravu djecu nego nadalje da se njihovo i onako narušeno zdravlje i imunitet ne pogoršavaju nego štite i čuvaju. Gotovo je nemoguće da seropozitivna djeca prenesu virus na drugu djecu osim ako dođe do direktnog kontakta njihove krvi kod zajedničke igre, tuče, ranjavanja. Učitelji i odgojitelji na to trebaju osobito paziti i odmah poduzeti potrebne mjere zaštite i dezinfekcije.

Škola treba biti mjesto gdje se kod djece i mladih razvija i odgaja duh solidarnosti, humanosti, suradnje, odgoja za vrednote, a nipošto mjesto diskriminacije, omalovažavanja i preziranja. Roditelji se ne bi smjeli bojati za zdravlje svoje djece uz uvjet da školske i sanitarne institucije poduzimaju sve što je potrebno da ne dođe do prenošenja virusa na zdravu djecu. Kronike su nažalost izvještavale o diskriminatorskome duhu koji se je i na ovome području života pojavio u mnogim sredinama diljem svijeta.

Odgojitelji i profesori u školama i odgojnim ustanovama su dužni ozbiljno uzeti u razmatranje fenomen AIDS-a i dobro poučavati učenike i studente o svemu što je povezano sa zarazom i bolešću. Pozvani su u prvome redu poticati učenike na ispravno življenje seksualnosti, na seksualnu uzdržljivost, i to ne u prvome redu zbog opasnosti zaraze i bolesti, već zbog jasnih i utemeljenih motiva za uredno i čovjeka dostojno življenje spolnosti sukladno čovjekovu dostojanstvu. Možda je AIDS šansa i izazov mladima i odgojiteljima da preispitaju svoj spolni život, odnosno svoj spolni odgoj, u smislu mijenjanja na bolje i ispravnije. Kod poučavanja je vrlo važno stvoriti zdravu atmosferu, punu otvorenosti i povjerenja, da mladi lakše i uvjerenije prihvate ispravne smjernice i pouke odgojitelja i nastavnika. Odgojitelj je osobito pozvan da mladoga čovjeka sluša i sasluša, da mu pomogne u njegovim nejasnoćama, problemima, znatiželjama i poteškoćama na spolnome planu. Vrlo dobro će doći osobni razgovori i savjeti kao nadopuna školskoj pouci, kao i smirene i vedre diskusije i razgovori u manjim skupinama. Učenicima treba pružati ne samo teoretsko znanje o virusu HIV i o AIDS-u, već im pomoći da shvate kako se čuvati da se ne zaraze, odnosno kako oko sebe sa svojim vršnjacima promicati zaštitu od moguće zaraze. Škole treba odgajati mlade za život dostojan čovjeka na svim područjima, pa i na ovome. Moralna dimenzija u odgoju treba doći maksimalno do izražaja, inače je odgoj na samome početku kompromitiran u svojoj ispravnosti i efikasnosti.

Društvene su vlasti obavezne osigurati seropozitivnim i oboljelim osobama *pravo na rad*. Ne smiju biti ni na ovome području diskriminirane, što se ponekada nažalost događa. Radnik treba mirno raditi svoj posao sve dotle dok ne bi postao, svjesno ili nesvjesno, prijenosnik virusa, odnosno može tražiti takvo radno mjesto na kojem je opasnost zaraze manja ili nikakva. Kada vidi da ga je bolest toliko zahvatila da više nije u stanju normalno raditi najbolje je da sam dađe otkaz i prestane raditi. Poslodavac ne smije zbog AIDS-a, a još manje zbog seropozitivnosti, dati radni otkaz. Istina, on je dužan štiti zdravlje radnika i brinuti se za što bolje higijenske i radne uvjete. Ali u ovom slučaju, poznajući način prijenosa virusa, na radniku je da pazi, a na poslodavcu eventualno da mu pomogne u tome dajući mu prikladnije radno mjesto za njega i njegove zdravstvene uvjete. Kolege na radu trebaju pokazati svu svoju solidarnost i humanost prema svome kolegi i moralno ga podržavati da mu život bude što lakši i ljepši. Opuštanje s posla vrijedalo bi ljudsko dostojanstvo i osnovna prava čovjeka radnika. Poslodavac ne može zahtijevati od radnika koji su već zaposleni ili koje prima na rad da izvrše test na sidu, odnosno da pokažu da su u tome pogledu zdravi, mimo i preko onoga što preporučuju i zahtijevaju državni propisi koji mogu za određene kategorije rada tražiti određene zdravstvene uvjete i potvrde. Rad može pomoći seropozitivnoj ili bolesnoj osobi da još uvijek vidi da je vrijedna i korisna, da radom ubija negativne posljedice bolesti, posebno na psihološkom planu.

Društvene vlasti mogu, ako to zahtijeva opće zdravlje građana, ograničiti ili čak zabraniti ulazak stranaca u njihovu zemlju i *pravo boravka i kretanja*, osobito ako ovi dolaze iz zemalja gdje je zaraženost virusom HIV velika. Mogu zahtijevati provjeru zdravlja putem testiranja. To mogu zahtijevati samo u ime zaštite zdravlja svojih građana, kada i neka osnovna čovjekova prava mogu biti ograničena (usp. GS 75). Ako, međutim, ne prijete opasnost veće zaraze i kada se zna kako se virus prenosi vlasti ne mogu načelno zabraniti ljudima pravo, makar bili seropozitivni ili bolesni, da se kreću, imigriraju i emigriraju zbog raznih motiva: posjeti, turizam, studij, rad, liječenje, itd. Inače bi se time kršilo jedno od temeljnih čovjekovih prava. Na poseban način vlasti ne bi smjele braniti ulazak u državu bolesnicima koji se žele liječiti, a u njihovoj zemlji im je to nemoguće. Ako bi to priječile, pokazale bi se kao nehumane i nepravedne, osim ako nemaju mogućnosti i mjesta za pacijente. Isto vrijedi i za studente koji žele završiti određeni studij u nekoj zemlji, a ne mogu u svojoj. Tim manje se može zabraniti osobama da se mogu kretati po cijelom nacionalnom teritoriju. Takva zabrana bila bi velika diskriminacija.

2. Crkva pred fenomenom AIDS-a

a. AIDS je izazov i Crkvi i njezinom djelovanju. Izaziva Crkvu da se preispita u pogledu svoje spasenjske dosljednosti, da preispita svoj identitet, da li je vjerna sebi i svome poslanju²⁷ Crkva je spasenjska zajednica koja služi ljudima po uzoru na svoga Učitelja Isusa Krista.

Ona je mjesto ljubavi i Božjega milosrđa za sve ljude, a osobito za one koji su na rubu. Crkva je uvijek na strani potrebnih, slabih, odbačenih, grešnih, da im pomogne, da ih približi Bogu i njihovu konačnome cilju i ostvarenju, spasenju. To je njezina spasenjska uloga u svijetu. Toj ulozi i poslanju treba ostati uvijek vjerna.

I osobama koje su zaražene virusom HIV ili su oboljele od AIDS-a Crkva treba pružiti spasenjsku pastoralnu pomoć. Treba im posvjedočiti svu svoju blizinu prisutnost i ljubav. Pozvana je da jasno osudi kriva i nemoralna ponašanja ljudi, ali u isto vrijeme da bude neizmjerljivo milosrdna i blaga prema svakoj osobi.

Ako Crkva ne bi pružala potrebnu pomoć zaraženima i oboljelima od AIDS-a izdala bi sebe i svoje poslanje, svoj identitet, ne bi više bila Kristova Crkva niti bi vjernici više bili Kristovi učenici. Ni Crkva ni pojedini vjernici ne smiju praviti razlike među osobama. Oboljeli od AIDS-a trebaju biti jednako voljeni i pomagani kao i svi drugi bolesnici. Prva Ivanova poslanica jasna je podloga za takav stav. Ona kaže da ljubav nadilazi svaki strah, sve barijere i granice u pomoći ljudima (usp. 1 Iv 4, 18—21). Hrabrost, ljubav, razumijevanje sa strane Crkve da se zauzima i da pomaže oboljelima temelji se na Božjoj ljubavi prema nama ljudima. U tome trebaju prednjačiti osobito vodeći ljudi u Crkvi. AIDS je prigoda da Crkva sebi još više posvijesti kako je u službi odbačenih, slabih, grešnih, bolesnih i potrebnih. Crkva u svojim članovima treba suosjećati sa oboljelim osobama, s njima se u ljubavi identificirati. Kada bi se svi kršćani uspjeli ovako postavljati i vladati bilo bi manje osuda, diskriminacija, straha, emarginiranja zaraženih i oboljelih.

U ovom trenutku povijesti koji je označen AIDS-om Crkva ima svoju specifičnu ulogu baš u tome da ljudima pokaže pravi smisao života utemeljen na Kristovu evanđelju. Evanđelje je jedina ispravna podloga za autentičan čovjekov život, budući da je Isus Krist jedini savršeni čovjek i u njemu svaki čovjek može sebe do kraja ostvariti. On jedini otkriva čovjeka čovjeku u njegovoj punini i smislu. Zato Crkva treba svim ljudima pred stvarnošću AIDS-a, posebno zaraženima i oboljelima, naviještati evanđelje spasenja, blagu vijest oprostjenja, u smislu da Krist nije došao na svijet radi pravednika nego radi grešnika, ne da osudi grešnike nego da se oni obrate i spase (usp. Lk 7, 36—50). Crkva ne smije osuđivati zaražene i oboljele od AIDS-a već im treba pomoći da se što bolje ostvare i spase u Kristu, da budu zahvaćeni njegovom milosrdnom ljubavlju i tako pronađu konačni i pravi smisao vlastite egzistencije.

Da se Crkva na ovakav način treba ophoditi sa zaraženima i oboljelima jasno proizlazi iz Kristova života i nauke. Treba slijediti primjer svoga

•
²⁷ Usp. J. Gründel, *Von AIDS herausfordert*, nav. dj., str. 59—75; E. E. Shelp, nav. dj., str. 19—20 i 177—185; O. Fuchs, *AIDS als Ernstfall diakonaler Pastoral*, u nav. dj., *AIDS — sozialer und ethischer Prüfstein für Kirche und Staat*, str. 27—56; D. Forrester, *Mein Gott, ich habe Aids!*, u nav. dj., *Betrifft: Aids*, str. 15—23; J. Reiter, nav. dj., str. 439—440.

Učitelja.²⁸ Isus je uvijek bio na strani odbačenih, bolesnih, umirućih, onih koji su bili na rubu društva, i to kao njihov spasitelj i nada. Crkva treba nasljedovati Isusa do kraja, uvijek, usprkos svemu. Ona vjeruje u stvarnost uskrsnuća i zato ide putem ljubavi. Kada ovozemaljske instance ne nalaze više puta i rješenja, ne znaju što poduzeti i posustanu, Crkva i tada ide dalje i ne posustaje, jer vjeruje u pobjedu uskrsnuća i u Boga koji je jači od svega, pa i od opake bolesti AIDS-a. Bog i toj stvarnosti može dati određeni smisao i okrenuti je na dobro osobe.

U prispodobi o posljednjem sudu (usp. Mt 25, 31—46) Isus jasno naučava da je za kršćanina *norma ponašanja stvarna ljubav*, bezgranična i bezinteresna. Tu je temelj za poznatih sedam tijela tjelesne i duhovne ljubavi prema bližnjemu kao obistinjenje života po evanđelju u nasljeđovanju samoga Krista. Po Isusovu primjeru kršćani su pozvani ozbiljno uzeti kao svoju zadaću stvarnu i konkretnu pomoć ljudima u potrebi. Bolesnik treba preko kršćanske pomoći i ljubavi iskusiti da je Bog s njime, da je Bog onaj koji je s ljudima (usp. Izl 3, 13). Prispodoba o posljednjem sudu mora biti temeljni program pastoralnoga djelovanja Crkve, na njemu se treba nadahnjivati i temeljiti.

Ne radi se samo o tome da kršćani nasljeđuju Krista koji pomaže drugima, nego i *Krista koji je sam potreban*, bolestan, siromašan, zatvoren, koji se poistovjetio s gladnima, bolesnima, potrebnima. I kršćani se trebaju poistovjetiti s takvom braćom, zajedno s njima biti siromašni i umirati. To će moći ako su svjesni da je i njima potrebno milosrđe, ako slijede sv. Pavla koji kaže: »Svima bijah sye« (1 Kor 9, 20), ako nose terete jedni drugih (usp. Gal 6, 2).

b. Ima kršćana koji naginju ili čak javno govore i pišu da je AIDS bič i kazna Božja za bezbožno, materijalističko i nadasve nemoralno ponašanje današnjih ljudi.²⁹ Bog kažnjava one koji se udaljuju od njega (usp. Pnz 11, 13—17) i služe drugim bogovima: kao da je taj mentalitet još dobrobrano prisutan i kod suvremenih kršćana koji se rado i jednostrano pozivaju i na poslanice svetoga Pavla (usp. Rim 1, 18—32; 1 Kor 6, 9—10). Pokojni je kardinal Giuseppe Siri izjavio: »Svijet je uznapredovao napoše na području sedam glavnih grijeha. Kao odgovor, Bog nam je poslao sidu. Boje se reći da je ona poslana izravno protiv grijeha šeste zapovijedi. Da, to je strašna bolest koja grijeh pogađa izravno!«³⁰

Ovakvo je poimanje AIDS-a neprihvatljivo i krivo jer ova bolest napada i grešne i nevine osobe. Ako je netko homoseksualac ili narkoman, to

²⁸ Usp. W. Pesch, *Jesus und unheilbar Kranken*, u nav. dj., *AIDS — sozialer und ethischer Prüfstein für Kirche und Staat*, str. 68—77; *AIDS. Orientierungsrahmen für das Bistum Trier*, u nav. dj., *AIDS. Herausforderung an Gesellschaft und Moral*, str. 171—184; M. Duborca, *Attitude pastorale face aux malades du S.I.D.A.*, u *Prêtres diocésains*, 3 (1989), str. 120—122.

²⁹ Usp. M. Bosch, *AIDS. Die Geißel Gottes*, Wiesbaden 1986; J. Gründel, *AIDS. Herausforderung an Gesellschaft und Moral*, nav. dj., str. 96—98; E. E. Shelp, nav. dj., str. 21—25; V. Pozaić, nav. dj., str. 248—249; G. Concetti, nav. dj., str. 22—26; A. Autiero, *L'etica di fronte alla malattia. Il paradigma dell'AIDS*, u *Rivista di teologia morale* 74 (1987) str. 9—22; isti, *AIDS: quale sfida per l'etica?*, u *Rivista di teologia morale* 80 (1988), str. 13—19.

³⁰ U *Il sabato*, 3. travnja 198, str. 3.

ne znači da se grešno ponaša. Simptomatično je da neki kaznu Božju povezuju upravo sa spolnim bolestima. To je očito da se kod takvih osoba sav moral svodi isključivo il barem prevalentno na seksualni moral. Job i njegova povijest jasno govore da nesreća i bolest nisu plod Božje kazne za nemoralno ponašanje. Tko bi AIDS gledao kao kaznu Božju morao bi dosljedno tome gledati kao kaznu Božju i rak, alkoholizam, glad, prometne nesreće, nezaposlenost, itd. Novozavjtna poruka o Božjem milosrđu i spasenju ne dopušta ovakvo jednostrano gledanje na AIDS. Ono je također u opasnosti da dovede do društvene i moralne diskriminacije među ljudima na temelju vjere i moralnoga vladanja, što je duboko protuevandeosko. Nasuprot rečenome treba znati da je bolest, pa i AIDS, u biti znak čovjekove stvorenosti, ograničenosti i usmjerenosti prema Bogu koji mu je potreban, te da bolest trebamo gledati u svjetlu Kristova trpljenja koje je za nas utjeha i nada. Tko dakle u AIDS-u gleda bič i kaznu Božju treba se ispitati kakvu sliku o Bogu ima. Biblijska spasenjska poruka o Božjoj ljubavi i milosrđu, o oslobođenju od boli, grijeha i smrti ne dopušta da se u AIDS-u nužno gleda Božja kazna, iako to nije isključeno; inače evanđelje bi bilo vijest koja plaši a ne spašava. Majka Terezija kaže za AIDS da »nitko nema prava zvati tu bolest kaznom Božjom. Oboljeli od side treba da primaju ljubav i razumijevanje kao i svi drugi bolesnici.«³¹ U izjavi Socijalne komisije francuskih biskupa kaže se: »Sida nije kazna Božja; to je bolest koja ima svoje vlastite uzroke, Bog nije 'sadiš'! Bog je ljubav! On ne želi trpljenje i čovjekovu smrt.«³²

Za Isusa bolest *nije uvijek automatska posljedica grijeha*. Pitanje slijepca od rođenja i Isusov odgovor ne dopuštaju povezivanje AIDS-a i kazne Božje za grijeh, za nemoralno ponašanje (usp. Iv 9, 2—3). Zar su oni koji primaju transfuziju krvi i tako su se zarazili i oboljeli zato grešni? Zar Bog kažnjava nerođeno ili rođeno dijete zbog grijeha u slučaju kada je i ono inficirano ili oboljelo od AIDS-a? Uostalom, Isus je išao odbačenima, grešnicima, carinicima, i s njima jeo, pio i prijatelj im bio. Danas su to uz ostale homoseksualci, biseksualci, prostitutke, narkomani, promiskuitetni ljudi, odbačeni dvadesetoga stoljeća,

c. Moralni sud o osobama koje su seropozitivne ili oboljele od AIDS-a treba biti nadahnut ljubavlju, pravednošću i razboritošću.³³ Infekcija može biti plod vršenja karitativne ljubavi i pružanje pomoći oboljelima, što je nadahnuto humanim i kršćanskim idealima ljubavi i solidarnosti. Kronika je zabilježila da su i neki misionari inficirani upravo zbog pružanja potrebne pomoći, jer nisu znali da je bolest zarazna, odnosno nisu imali na raspolaganju dostatna i potrebna sredstva zaštite. Oni koji pružaju ljudsku i kršćansku pomoć zaraženima i oboljelima od AIDS-a zaslužuju najveće *pohvale i divljenje*, jer obistinjuju puninu evandeoske ljubavi, daju svoj život za svoje prijatelje (usp. Iv 15, 13).

Nitko ne isključuje moralnu odgovornost i grijeh u nekim slučajevima zaraze, ali nitko nije pozvan i nema pravo *okrivljivati osobu* kao grešnu

³¹ U *Glas Koncila*, 26. siječnja 1986, str. 7.

³² »Documentazione«, u *Medicina e Morale* 4 (1987), str. 686.

³³ Usp. G. Concetti, nav. dj., str. 42—43.

i, još manje, osuđivati je kao javnu grešnu osobu. Gospodin je pridržao sebi sud nad osobama i ne dopušta da se itko sudi u osobnoj nutrini zbog grešnosti, makar je ponašanje osoba očito nemoralno (GS 28).

d. AIDS kao bolest nije nešto posebno; samo su okolnosti zbog kojih i u kojima se događa specifične i postavljaju određene poteškoće u pogledu pastoralnoga djelovanja, osobito s obzirom na osobe koje pripadaju rizičnim skupinama. Treba se osloboditi svih perdrasuda u tom smislu i u vjeri i ljubavi pristupati oboljelima. Oblici pastoralne pomoći mnogovrsni su.³⁴ Ne smije biti izdvojena od drugih oblika pomoći kao što je socijalna, moralna, medicinska, psihološka, humana i druge. Temeljno načelo u pružanju pastoralne pomoći inficiranim i oboljelima od AIDS-a jest nadahnjivati se na Isusu i slijediti njegov primjer.

Svi smo pozvani da suosjećamo s oboljelima, da ublažimo njihovu bol i dramatičnu egzistencijalnu situaciju. Potrebno je da s njima živimo stvarnost empatije, da budemo uz njih da ih razumijemo, prihvaćamo i pomažemo. Treba voditi računa o psihološkom i duhovnom šoku kojega te osobe doživljavaju i nastojati ga umanjiti, njihovo trpljenje ljubavlju i pažnjom liječiti. Zaraženi i oboljeli se osjećaju osamljenima. Treba im pomoći tako da smo s njima solidarni, da dijelimo njihovu bol.³⁵

Crkva je dužna biti blizu i konkretno pomagati zaraženima i oboljelima. Konkretna pomoć treba izražavati stvarni duh prave kršćanske ljubavi i humanosti. To je temeljni zahtjev vjere i temeljna zadaća Crkve. Ona ne smije izbjegavati potrebne, već im pomagati i olakšavati život. Takvo postavljanje i pomaganje od velike je koristi i za samu osobu koja pomaže, za njezinu duhovnu izgradnju. Kršćanska ljubav i solidarnost imaju različite konkretne oblike: bolesnike posjećivati, razumjeti ih, hrabriti ih, imati za njih vremena, razveseliti ih raznim darovima, organizirati razne susrete, priuštiti im zabavu, surađivati s drugim tijelima i osobama koje se bore protiv AIDS-a i pomažu bolesnicima, moliti se osobno i zajednički za oboljele, dijeliti im sakramente, saslušati ih, pomagati im u najkonkretnijim potrebama, pripremati ih na dobru smrt, pomoći im da svoju bol i patnju osmisle u zajedništvu s Kristovom patnjom te da gaje nadu u vječni život.

e. Da bi pastoralni radnik mogao stvarno pomoći zaraženima i oboljelima od AIDS-a treba sam biti dobro za to osposobljen. Ne smije imati nikakve predrasude, posebno u pogledu homoseksualnosti i narkomanije; u stvari treba biti, koliko je moguće, upućen na temelju pozitivne i teološke spoznaje. Treba posjedovati veliki duh razumijevanja, pomoći, se-

³⁴ Usp. J. Arnold, *Seelsorge mit Aids-patienten*, u nav. dj., *Betrifft: AIDS*, str. 63—72; E. E. Shelp, nav. dj., str. 13—25 i 185—200; G. Concetti, nav. dj., str. 117—122; J. Gründel, *AIDS. Herausforderung an Gesellschaft und Moral*, nav. dj., str. 102—106; T. Radcliffe, *Ich bin aidskrank — habt ihr mich aufgenommen?*, u nav. dj., *Betrifft: Aids*, str. 51—59; H. Luther, *Seelsorgische Aspekte*, nav. dj., *AIDS. Psychosoziale Betreuung von AIDS- und AIDS-Vorveidpatienten*, str. 195—212; E. Kunz — L. Fischer, *Aids — eine Herausforderung an die Kirchen*, u nav. dj., *Aids — was eine Krankheit verändert*, str. 123—134; L. Ciccone, nav. dj., str. 55—58.

³⁵ Usp. D. Tettamanzi, *Solitudine e solidarietà*, u nav. dj., *L'AIDS. Sfida alla solidarietà*, str. 7—12.

bedarja, ljubavi koja sve razumije, shvaća i pomaže. Nikada ne smije moralno osuđivati i okrivljivati bolesnika, već biti osoba povjerenja koja olakšava njegov život i bol. Treba biti dobar, iskren i dobronamjeren sugovornik.

Lik dobrog dušobrižnika s oboljelima od AIDS-a lijepo je ocrtao jedan svećenik iz Frankfurta koji se brine oko ovih bolesnika.³⁶ Kao dušobrižnik osjećam kao svoju prvu dužnost stajati uz bolesnika u njegovoj krizi i bolesti. Njegove osjećaje grešnosti, krivnje, odbačenosti, prezira i straha uzimam ozbiljno i nastojim zajedno s njime tražiti izlaz iz njegove situacije u smislu da se sam sa sobom pomiri i da sebe prihvati. Vrlo mi je važno prihvatiti bolesnika kao čovjeka i pokloniti mu svu pažnju. Vjerujem u Boga koji zajedno s nama ljudima hodi, koji nas nikada ne ostavlja i uvijek je uz nas. U Isusovoj radosnoj vijesti ništa nema protiv ljubavi prema bližnjemu, ma tko i kakav on bio. Dapače, Isus je bliži onima koji su na rubu, odbačeni i prezreni; stavlja ih u središte pažnje. Biti uz čovjeka i za čovjeka, osobito odbačenoga, slaboga, grešnoga, bolesnoga, kao Isus, to je za mene radosna vijest, temelj kršćanske vjere. Ne treba nam ništa više nego slijediti Isusov primjer u susretu sa zaraženima i oboljelima da bismo bili pravi ljudi i kršćani. Ovakvo ponašanje prema oboljelima od AIDS-a urodilo je da su mnogi ponovo otkrili Boga, Crkvu i vjeru, da su se duhovno, moralno i životno preporodili. Važno je da im pomognemo da sami sebe prihvate i koliko bolje mogu osmisle svoje stanje. Treba im pristupati bez predrasuda, znati ih slušati i saslušati do kraja s pažnjom i ljubavlju, pomoći im u njihovim raznolikim potrebama.

Završimo mislima Ivana Pavla II. koji u pismu generalnom direktoru Međunarodne zdravstvene organizacije napominje da AIDS ne ugrožava samo tijelo već cijelu osobu kao i međusobne odnose i društveni život. Osobe oboljele od AIDS-a ne smiju biti odbačene. Treba im pristupati kao našoj braći i sestrama čije stanje zahtjeva poseban oblik solidarnosti i pomoći.³⁷

COMMUNITY AND CHURCH IN FRONT OF PHENOMEN OF AIDS

Summary

The current problems of AIDS begins with a medical point of view. Drawing attention to it that it is a natural disease, its cause and manner of illness. In addition observe individually the reality of AIDS. Drawing to attention some of the moral aspects for example, protection against cuts and wounds, having enough general information on AIDS, leading a sensible sexual life and protection against serious illnesses ect.

In this part of the article the autor explains the obligation of the community and the Church in front of the phenomen of AIDS.

³⁶ Usp. G. Schorberger, *AIDS Station. Wege humaner Begleitung*, München 1987, str. 11—26.

³⁷ Usp. »Documentazione«, u *Medicina e Morale* 1 (1989), str. 130—132.